

רשימות חוברת נו

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"ק פרשת תצא, הננו מוציאים לאור מאוצר רשימותיו של כ"ק אדמו"ר זי"ע שרשם לעצמו — המשך ה"יומן" מל"ג בעומר עד סיון תרצ"ב, אודות התנאים והחתונה של הרבנית מרת שיינא (בתו הצעירה של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ), בקשר לענין הנישואין שבפרשת השבוע (כד, ה), ומה גם שמיני' מתברכין ימי הנישואין של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב (י"א אלול) וכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ (י"ג אלול).

לתועלת הלומדים, למען ירוץ בו הקורא, הנה, לאחר העתקת הרשימה בלשון אדמו"ר בעצמו בכתי"ק, בא גם פיענוח ותיבות-קישור המשולבים בין דברי הרב, וכן ציוני מראה מקומות הבאים בשוה"ג, שנערכו ע"י המו"ל, בדרך אפשר ועל אחריותם בלבד, ובפרט שעמקו וכו' דברי רבינו, כנודע.

מערכת „אוצר החסידים"

עש"ק פ' תצא, ה'תשנ"ו
ברוקלין, נ.י.

תנאים — ל"ג בעומר. צ"ב. ריגא.

נוסח התנאים שצוה להעתיק מהתנאים של חנה תי' [אלא ששם הי' כתוב שמקום החתונה "בירושלים תובב"א", וכבתנאים של אדנ"ע, עיין התמונה, משא"כ בזה שכבר הותנה המקום].

למז"ט יעלה ויצמח כגן הטוב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מד' הטוב. אלו הן ראשי הפרקים בעזר שוכן שחקים שנדברו והותנו בין הני שני הצדדים, מצד האחד ה"ה החסיד הנעלה הרב ר' משה שי' הכהן בר' זלמן שאול ז"ל הארינשטיין העומד מצד בנו החתן מר מנחם מענדל שי' הכהן, ומצד השני כ"ק אדמו"ר הרב ר' יוסף יצחק שליט"א בן כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע העומד מצד בתו הכלה המהוללה מרת שיינא תי'. ראשית דבר ה"ה החתן מר מנחם מענדל שי' הנ"ל ישא למז"ט את הכלה מרת שיינא תי' הנ"ל בחופה וקדושין כדת משה וישראל. ואל יבריחו ואל יעלימו לא זה מזו ולא זו מזה. וישלטו בנכסיהון שוה בשוה וידורו ביניהם באהבה וחבה כאורח כל ארעא. ה"ה הרה"ח הר' משה שי' הכהן העומד מצד בנו החתן התחייב א"ע ליתן מתנה במזומן ומזונות כמדובר ביניהם ולהשלישם ביד שלישי המרוצה לשני הצדדים. ה"ה כ"ק אדמו"ר הרב ר' יוסף יצחק שליט"א העומד מצד בתו הכלה התחייב א"ע נדוניא ומזונות כמדובר ביניהם ולהשלישם ביד שלישי המרוצה לשני הצדדים. החתונה תהי' בעזה"י למז"ט בהזמן ומקום שהותנו שני הצדדים על הוצאות אבי הכלה הנ"ל, רח"ש וכל"ז לחצאין, מ"מ צור"ד טו"ק כנהוג. ע"ק מצד החתן ר' שמעון שי' בר' הלל בלינער. ע"ק מצד הכלה ר' אהרן ארי' ליב שי' בר' אלי' שאול ז"ל חפץ. והצדדים הנ"ל מחויבים לפצות את הע"ק שלא יגיע להם שום הזק וגר"ה וקנינא מן הצדדים ומן הע"ק הנ"ל על כל הא דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למיקניא ב"י **והכל שריר וקיים** וכל הנ"ל נעשה בת"כ ובקאג"ס ובכל אופן היותר מועיל עפ"י ד"ת כמנהג וכתוקף תנאים ראשונים דנהיגן בישראל בפנינו עדים הח"מ היום יום ג' שמונה עשר יום לחדש אייר לג' בעומר שנת חמשת אלפים ושש מאות ותשעים ושנים ליצירה. ובאנו על החתום יום הנ"ל שנת הנ"ל פה ק"ק ריגא נאום יעקב בן אלחנן הענדיל הלוי הרוויץ ונאום יחזקאל בר' שמואל ז"ל פייגיין

[במקומות ההפסק — שורות אחדות חלק בגוף השטר]

ר"ה פאר'צער פסק פעם במסכת הרבי (הצ"צ) כמוכן כך שלא הי' מדבר בפני הצ"צ אם לא הי' בשעתא דשמחתא — הי' פארבריינגען, ולפני מעריב — אשר שמחה פורץ גדר. אמר איינס מעריב מעג מען — רצה לחלק דמוזכר במשנה תפלת המנחה. רשות. אין לה קבע — האט דער רבי אויף עם אַקוק געטאן. האט ער גלייך געזאגט — צוויי — רבים (מדכרו אהדדי). אמר הצ"צ דאס איז איינס. וא"צ לחפש עוד. והא דזהו גדר (דין בשו"ע וכו') שמחה פורץ גדר. ויאמר הצ"צ: יישר. לקח אַ כוס קאַויט ואמר: מי שישתה עמי ויהי' ראוי לכך יהי' עמי במחיצתי.

התחלת המגיד מראשית אחרית אין אצלנו בתנאים. כ"א כנוסח הזה [מתחיל למז"ט יעלה ויצמח וכו'. מ"מ.]. דא"ח המתחיל המג' מר"א נאמר על חתונה ולא על תנאים. הי' פעם אחת, וייחסו מה שאירע [המובן מיחס הענינים שלא עלה יפה. מ"מ] לזה.

בתנאים שלי אמר חותני שליט"א שמהרי"ן אמר בתנאים דא"ח שהתחיל הממ"א. ויענה אדנ"ע: באַ אונז איז מען דאָס נײַט גורס. ישנו מאמר דא"ח הוא יתן ש"ט ושארית באריכות בזה. ומפרש שם — מל', שארית — כתר. כי מפרש שארית — ראשית. הצ"צ וכן מהרשנ"ע אמרו דא"ח בל"ג בעומר. אדנ"ע פעמים כך ופעמים כך, אבל בלא סעודה.

יט' — כט' אייר צ"ב. ריגא.

דברי הצ"צ כששאלוהו ע"ד הקץ בשנת תר"ג (או תר"ח. שנה שנדפס הלקו"ת. לברור) וענה שהדפסת הלקו"ת גלוי מביאת המשיח היו על יסוד דברי אדה"ז מה שענה לאדהאמ"צ — על דבריו שהרי כל ישראל מייחלים בכ"י לביאת המשיח רלי"צ מבארד' הי' מרבה לספר ולדבר בזה וכו' — כשהשכלת המוח מאיר בפנימיות בלב זהו ביאת משיח הפרטי [האותיות — מסופקני. התוכן ברור. מ"מ].

אדנ"ע אמר על אדהאמ"צ ואופן בטולו "איבערגעברענטע היי" שבחצונות נשאר ונראה כל הציור, אבל וכו'.

כ' אייר

לפנות ערב. לויתיו בטיולו. וחזר המאמר שה"ל הנה מה טוב וכו' בהוספת החלק שהשמיט בסעודת התנאים — לג' בעומר.

בחורף מח' או מט' הי' אדנ"ע לומד דא"ח בביהכנ"ס לפני הצבור. לקו"ת, תניא, תו"א. אחרי תפלת ערבית. משך שעה או שתיים. נמשך רק חורף אחד.

חדר א' וב' וכו' הי' אצל אדה"ז בליאזני אבל בליאדי לא היתה ישיבה קבועה כל העת. אצל אדהאמ"צ — קשה לברר. אצל הצ"צ היתה ישיבה גדולה, בליובאוויטש. אאזמור"ר — יושבים. בשנת נד' — היו ג"כ יושבים.

לאנדוארוב. ער"ש.

נסענו למקוה לטרוקי. פגענו בנושא דליים מלאים מים. אמר: אַז מ'באַגעגענט ואַסער, זאגט דער בעל שם: אַז מ'באַגעגענט ואַסער, זאל מען זאגען אַז דער בעל שם זאגט, אַז דאס איז אַ סמן ברכה.

שבועות.

דא"ח ליל א' וליל ב' דשבועות קודם מעריב. תקון גם לא התחיל עדיין (כך אמר בא"ח).

משנת רס"ו הי' דא"ח בסעודת יום ב' דשבועות. לא היו סועדים עם אדנ"ע רק אנשים אחדים, קרובים וכו'. וכל הנאספים רק באו לשמוע. ביום א' בצהרים: איך ועל דיר געבען אַ מתנה. אדנ"ע אמר לי: ובהנשא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים. באַ דיַ ואס זיינען שייך דערצו, דאַרף זיין דיַ עבודה ובהנשא החיות מעל הארץ, אויפהייבען דעם חיות פון אַרציות, ינשאו האופנים אויפגעהייבען דיַ אופנים פון המשכת הברכה. זה הי' מענה אַף אַקלאגען זיך. ער איז געוען זייער אויפגעלייגט. אמרתי לו אַז מ'גייט אַועק פון דעם עולם, פאַרגעסט מען אַף דעם עולם. ענני אַסך איז מען אַליין שולדיג. מ'זוכט צופיל דרכי הטבע. ובהנשא החיות וכו'. והקיצותי והנה השעה 7^{1/2}.

הנני נותן זה במתנה רק לך לבד. ובהנשא החיות, הן זהו תורה. אבל פרטי הדברים — לך לבד.

רי"ל אחי כ"ק רבינו הגדול הנקרא בפני כל דער פעטער לייבעלע, אל כ"ק אחיו רבינו הגדול ומצא אותו כי יושב אצל שולחנו, וגליוני נייר

כתובים לפניו, ובידו הימנית אוחוז העט, ובידו השמאלית מחזיק את ראשו המראים על התעמקות פנימי.

ויחכה כ"ק הרי"ל שעה ויותר וב"כ התעורר כ"ק רבינו הגדול וירא את כ"ק אחיו עומד, ויאמר לו הנה זה שבוע הג' שהנני מתבונן בכתיבת תיבה זו (הראה על הגליון הכתוב (מספר התניא) שהי' מונח לפניו) אם לכותבה בוא"ו החבור (כמו תיבת ועיקרה ושרשה בפמ"א בתחלתו, והי' יכול לכתוב ראשית העבודה עיקרה, וכתב ועיקרה) ואמר בזה"ל אויף א וא"ו אין בינונים מאג מען אועקגעבען זעקס ואכען, און אויף דער 7ער ואך ועט וערען ליכטיג ממש מיט א אור עצמי. אויף יעדער אות החבור ואס עס איז אין ספר בינונים האב איך איבערגעטראכט דעם גאנצען ספר. וסיים כ"ק רבינו הגדול נ"ע, הקב"ה משלם מדה כ"מ. ומדה כנגד מדה במדת א"ס ב"ה. בין איך בטוח בחסדו של א"ס ב"ה אז דער וער עס ועט לערנען ספר זה כהלכתו, איז בכל זמן ובכ"מ ועט אים דער או"פ מחבר זיין צו א"ס ב"ה בעהר"צ והבחירה במצות מעשיות דוקא ובתורה בהבנת שכל אנושי.

[מכ' לח"י בונין. כ"ח תמוז. צ"ב]

ר' ג"ב פאָהאַרער הי' תלמיד מובהק של ר"ה פאַריצער. בשיחה ע"ד משכילי החסידים — והי' בחורף נ"ד — הפליא אדנ"ע במעלת רש"ב באריסאָווער רח"ב וילענסקי, וסיים און ר"ג דוב איז עפעס גאר אַנדערש. בא אים ארבעטען מוח ולב כאחד. — פיה"מ של שבח זה: מוח ולב זהו שכל ומדות. מ' הנולדים מן השכל התגלותם אחרי התעלמות המוחין. אמנם זהו בחיצוניות הלב שהמדות הם בהתפעלות ובמורגש. אבל בפנימיות הלב הרי כל האור כמו שהוא במוח נמשך ג"כ בלב, והוא חבור המוח והלב והמדות הן בלתי מורגשים. זהו פיה"מ הנ"ל — רגב"פ כשהי' אצלי בביקור סוף תשרי רנ"ח — הי' כבד פה — סיפר: פעם בסעודת נשואין בנוכחיות ר' הלל פ' ור' בצלאל אַזריצער, ספר האחרון ששמע מר"א סטַרשעלער שסיפר שפעם קרא אדה"ז אותו ועוד ב' יושבים וציום ללכת לקרעטשמע אחת קרובה ליאַנאוין על שמחת חתונה של בעה"ב חסיד ואמר: תורה איז ג'טליך וכולה רוחניות. ולכאורה מוקשה מדוע מצוה הראשונה היא פו"ר אלא היא הנותנת להיותה אלק' ורוחניות לכן גם דרכי' וסדרי' הם דרכי נועם די מצוה הראשונה איז א איד דארף ועלין עס זאל זיין נאך א איד.

מחה"ס רמ"ג הי' אדנ"ע אומר דא"ח ברבים. המאמר הראשון הי' כתר יתנו לך. מדובר במעלת הנשמות בעלייתן אחרי היותן בגוף בעלמא דין. והי' לוקח פ"נ לקרוא אותן באהל. לפעמים הי' גם מיישב על שאלות החסידים בעניניהם בגו"ר, אבל עם זה הי' משתמט א"ע מעניני נשיאות באמרו כי תעודתו היא רק לחזור חסידות בלבד. ובסוף אלול נ"ג ור"ה נ"ד נראה תנועה אחרת ומאז התחיל סדר הנשיאות.

אז מילייגט תפילין און מ'דאוענט מנחה יעמאלט קאן מען פארשטיין חסידות.

[מכ' לר"ה זלאטופולסקי מנ"א צ"ב]

רי"י ראפאלאויץ נעשה חתן ר"י טומרקין והוא צעיר לימים (בן ט"ז?). כעבור שנים אחדות נפטר רי"ט ורי"פ נתכהן לרב. לא הספיק למחיתו ופרנסתו. נכנס ל"יחידות" והתאונן על שאין לו פרנסה. ענה: פרנסה? מל' בעט פרנסה בא' ז"א. ז"א בעט פ. בא' מוחין בכלל און בינה בפרט. בינה בעט פ. בא חכ' חכ' בעט פ. בא' מקור הפ. והחכ' מאין תמצא. זעהסט די זוהן? — והי' שעת שקיעת החמה — זי בעט אויך פ. ומקבלת... (שכחתי איזה תיבות. מ"מ) ביז אין עלטער ועט דיר קיין פ. ניט פעלען.

מהנשאר בזכרוני סדר החתונה. לאנדוארוב.

כק"ש לא התענה ביום החופה. מסר להכלה ע"י מוסיא תי' שתאמר תילים (הרבה קאפ'. איזה א"י. מ"מ). נוסח ההזמנות הועתק מהזמנות שלנו שהועתקו משל כק"ש. בכולם הי' כתוב זמן החופה שעה החמישית בערב.

בשעה ה' הלכו — הלוך ונגן — כל הנאספים ובראשם כק"ש לקבלת פנים אל האכסניא של המחותרנים והחתן. העמידו כבוד. קראו הכתובה — כתובה ע"י הרב מפוסטוב — עפ"י השאלה מכק"ש שיינא כותבים במשפחתנו בשני יו"דין — קבלת קנין. חתימת העדים (הרבנים ר"ל שיינין ור"ג וילענסקי נ"י). הנאספים שתו "לחיים" אבל לא המחותרנים (עפ"י דברי כק"ש שכן יעשו). ביחד עם החתן — בנגונים — חזרה. הושיבו החתן ואביו (בתחלה גם כק"ש) בחדר מיוחד. חכו בחופה לבוא רחע"ג נ"י. שבא לערך שעה 9. הוליכו את החתן — כק"ש

אבי החתן וכו' — לבאדעקעניש. משם — כשהבדלות בוערות בידי המחותנים וכו' וגם כק"ש נשא אחת — בנגן נגון אדה"ז הידוע (ד' פּעֶל) הוליכו את החתן והעמידוהו תחת החופה. חזרו למקום מושב הכלה ויובילוה ג"כ בהבדלות ובנגון הנ"ל אל תחת החופה — החופה תחת כפת השמים. בטבעת של זהב דוקא. צוה שיגררו מקודם הפראָבּע. החתן ציווהו שיפשוט שעונו, זאָפּאָנקעס ואם יש אצלו עוד איזה שוה כסף (ארנקי וכו'). גם התירו קשר עניבתו [כמדומני בחתונתי פתחו ג"כ הפאָדטישקעס. מ"מ]. שושבינין הורים מב' הצדדים. סבוב. ברכה. קריאת הכתובה. שאר הברכות [כל הברכות אמרם כק"ש כל זיה"מ] שבירת הכוס למזו"ט — אותו שבו קדשו — כמדומה, אחר קריאת הכתובה. הכוס שתה משה אהרן נ"י. אח"כ — חזרה אל הבית (איני זוכר אם ג"כ בנגון) ובראש חו"כ. המחותנים עם הזוג לחדר האוכל ששם שתו חו"כ תה (בחתונתי הקפיד כק"ש למזוג כוס חמין בעצמו להחו"כ. מ"מ). ציוה כק"ש שישתמטו אחד אחד מן החדר שישארו החו"כ לבדם. מפני כהנ"ל התחילה הסעודה בשעה מאוחרת ביותר. אמר כק"ש כיון ששני ברירות בדבר או שיקצרו בסעודה ביותר (עלות השחר לערך בשעה ב' אחר חצות) או להאריך, שיאריכו בסעודה עד אור היום. המחותן — ברהמ"ז. כק"ש — הברכות. שתו הכוס אף שהאיר כבר. יום ד' אחה"צ סעודה. נמשכה עד קרוב לחצי הלילה. ברהמ"ז גיסי נ"י. ברכות — כק"ש. לא בכיו"י היו ז' ברכות. בש"ק לילה נכנסו אחדים להשלים למנין י' וברכו. בש"ק אחה"צ סעודה גדולה.

תנאים¹ — ל"ג בעומר, תרצ"ב. ריגא.

להלן נוסח התנאים שצוה כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א להעתיק מהתנאים של בתו חנה תי' [אלא ששם הי' כתוב שמקום החתונה יהי' "בירושלים תובכ"א", וככתנאים של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (עיין התמונה משטר תנאים זה²)], כיון שבעת כתיבת התנאים לא הותנה עדיין מקום החתונה³, משא"כ בשטר תנאים זה שכבר הותנה המקום].

למז"ט יעלה ויצמח כגן הטוב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מד' הטוב.

אלו הן ראשי הפרקים בעזר שוכן שחקים שנדברו והותנו בין הני שני הצדדים, מצד האחד ה"ה החסיד הנעלה הרב ר' משה שי' הכהן בר' זלמן שאול ז"ל הארינשטיין⁴ העומד מצד בנו החתן מר מנחם מענדל שי' הכהן, ומצד השני כ"ק אדמו"ר הרב ר' יוסף יצחק שליט"א בן כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע העומד מצד בתו הכלה המהוללה מרת שיינא תי'.

ראשית דבר ה"ה החתן מר מנחם מענדל שי' הנ"ל ישא למז"ט את הכלה מרת שיינא תי' הנ"ל בחופה וקדושין כדת משה וישראל. ואל יבריחו ואל יעלימו לא זה מזו ולא זו מזה. וישלטו בנכסיהון שוה בשוה וידורו ביניהם באהבה וחבה כאורח כל ארעא.

ה"ה הרה"ח הר' משה שי' הכהן העומד מצד בנו החתן התחייב א"ע ליתן מתנה במזומן ומזונות כמדובר ביניהם⁵ ולהשלישם ביד שלישי המרוצה לשני הצדדים.

1) של הכלה הרבנית וכו' מרת שיינא — בתו הצעירה של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ — עם החתן הרה"ח וכו' ר' מנחם מענדל הכהן הארענשטיין הי"ד.

2) ראה גם מכתב רבינו באגרות-קודש חי"ג ע' קלה: "יש תחת ידי פוטוגרפיא מהתנאים". — נדפס בסה"מ תרל"ה ח"ב ע' תקנז.

3) להעיר, שהתנאים של אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע נכתבו בשנת תרכ"ה, והחתונה היתה בשנת תרל"ה (ראה קונטרס "חנוך לנער" (בעריכת רבינו) ריש ע' 9).

4) חתנו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש — ראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (בעריכת רבינו) ע' 22. תמונתו שם מול ע' 23.

5) בתנאים של אדמו"ר מהורש"ב נ"ע — נתפרשו פרטי הדברים.

ה"ה כ"ק אדמו"ר הרב ר' יוסף יצחק שליט"א העומד מצד בתו הכלה התחייב א"ע נדוניא ומזונות כמדובר ביניהם ולהשלישם ביד שלישי המרוצה לשני הצדדים.

החתונה תהי' בעזה"י למז"ט בהזמן ומקום שהותנו שני הצדדים על הוצאות אבי הכלה הנ"ל, רח"ש וכל"ז לחצאין, מ"מ צור"ד טו"ק כנהוג.

ע"ק מצד החתן ר' שמעון שי' בר' הלל בלינער. ע"ק מצד הכלה ר' אהרן ארי' ליב שי' בר' אלי' שאול ז"ל חפץ. והצדדים הנ"ל מחויבים לפצות את הע"ק שלא יגיע להם שום הזק וגר"ה. וקנינא מן הצדדים ומן הע"ק הנ"ל על כל הא דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למיקניא בי' והכל שריר וקיים וכל הנ"ל נעשה בת"כ ובקאג"ס ובכל אופן היותר מועיל עפ"י ד"ת כמנהג וכתוקף תנאים ראשונים דנהיגן בישראל בפנינו עדים הח"מ היום יום ג' שמונה עשר יום לחדש אייר לג' בעומר שנת חמשת אלפים ושש מאות ותשעים ושנים ליצירה. ובאנו על החתום יום הנ"ל שנת הנ"ל פה ק"ק ריגא נאום יעקב בן אלחנן הענדיל הלוי הורויץ ונאום יחזקאל בר' שמואל ז"ל פייגיץ

[במקומות ההפסק* — שורות אחדות חלק בגוף השטר]

מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א בסעודת התנאים:

א. החסיד ר' הלל פארִיצער¹⁰ פסק פעם במסכת (במסיבה- התוועדות שבה הי' נוכח) הרבי (הצמח־צדק),

— כמוכן כך שלא הי' מדבר בפני הצמח־צדק אם לא הי' בשעתא דשמחתא (כבמסיבה הנ"ל) —

(6) בתנאים הנ"ל ניתוספו התיבות "ומחמת וכו'".

(7) ראה אודותיו — סה"ש תרפ"ד ע' 51 הערה 1.

(8) שבהעתקת רבינו — לעיל ע' 5 (בהעתקה זו — באו קטעים חדשים במקומות ההפסק).

— ולהעיר, שבתנאים הנ"ל באים ב' הקטעים האחרונים ("החתונה", "ע"ק") בהמשך לקטע שלפנ"ז ("ה"ה" (הי')).

(9) נוסף על אמירת מאמר דא"ח — ד"ה שיר המעלות לדוד הנה מה טוב וכו', הנזכר

לקמן בפנים.

(10) ר"פ מתולדותיו (בעריכת רבינו) בתחילת ספרו פלח הרמון בראשית ושמות (הוצאת

קה"ת).

בקשר לכך שהי' פֶּאָרבריינגען, ולפני מעריב — אשר שמחה פּורץ גדר¹¹, ולכן יכולים לערוך הפארבריינגען קודם תפלת מעריב.

וכך אמר ר' הלל¹²: אַיִנס (הא'), מעריב מעג מען (כלומר: רצה לחלק דמוזכר במשנה¹³ החילוק בין תפלת המנחה לתפלת ערבית, שתפלת ערבית היא רשות, שזהו ש"אין לה קבע"), האט דער רבי אויף עם אַקוק געטאן, האט ער גלייך געזאגט — צוויי (והב') — ה"ז במעמד רבים (שמדכרו אהדדי¹⁴). ואמר הצמח-צדק: דאס איז איינס (כלומר, זהו הטעם הא'), ואין צריך לחפש עוד טעמים. והמשיך ר' הלל: והא דזהו גדר (דין בשו"ע וכו') — הרי שמחה פּורץ גדר.

ויאמר הצמח-צדק: יישר. לקח אַ כוס קאַוִיט¹⁵, ואמר: מי שישתה עמי ויהי' ראוי לכך יהי' עמי במחיצתי.

ב. התחלת הנוסח "המגיד מראשית אחרית" — אין אצלנו בתנאים, כי אם כנוסח הזה [מתחיל "למז"ט יעלה ויצמח וכו'"]. מ"מ].

דא"ח המתחיל המגיד מראשית אחרית¹⁶ — נאמר על חתונה ולא על תנאים¹⁷. והי' רק פעם אחת, וייחסו מה שאירע [המובן מיחס הענינים שלא עלה הזיווג יפה. מ"מ] לזה.

(סיפר: בתנאים שלי אמר חותני¹⁸ שליט"א שאביו מהרי"ן אמר בתנאים דא"ח שהתחיל המגיד מראשית אחרית. ויענה אדמו"ר [מהורש"ב] נ"ע: באַ אונז איז מען דאָס נִיט גוֹרָס.

ישנו מאמר דא"ח (ד"ה המגיד מראשית אחרית) הוא יתן שם

(11) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רגב ואילך.

(12) ראה גם שיחת ל"ג בעומר תש"א ס"ח (סה"ש תש"א ס"ע 119 ואילך), והשקו"ט בהערת רבינו שם (הערה 10). שיחת ל"ג בעומר — בין מנחה למעריב — תשל"ה בסופה.

(13) ברכות כו, א. — ושם: "תפלת המנחה עד הערב כו' תפלת הערב אין לה קבע". ובגמרא (כו, ב): "מאי אין לה קבע, כמאן דאמר תפלת ערבית רשות".

(14) ראה שבת קמז, ב.

(15) סוג משקה.

(16) ראה גם סה"מ תקס"ח ח"א ע' תקמה, ובהנסמן במ"מ וציונים לשם (ח"ב ע' תתנד).

וראה גם מכתב רבינו באגרות-קודש ח"א ע' מח*.

(17) להעיר שהכותרת לד"ה זה בסה"מ תקס"ח שם (ע' תקמה) היא: "תנאי' למז"ט".

(18) הרה"ק וכו' ר' אברהם שניאורסאהן מקישינב. בן כ"ק אדמו"ר ר' ישראל נח מניעושיץ.

בן כ"ק אדמו"ר הצ"צ (ראה אודותו — סה"ש תרפ"ה ע' 81 הערה 55).

טוב ושארית כו' — באריכות בזה. ומפרש: שם — מלכות, שארית — כתר, כי מפרש שארית — אותיות ראשית¹⁹.

ג. הצמח-צדק וכן אדמו"ר מהר"ש נ"ע — אמרו דא"ח בל"ג בעומר. אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע — פעמים כך ופעמים כך, אבל רק אמירת דא"ח, בלא סעודה.

יט' — כט' אייר תרצ"ב. ריגא.

דברי הצמח-צדק כששאלוהו ע"ד הקץ בשנת תר"ג (או תר"ח. שנה שנדפס הלקו"ת. לברר²⁰) וענה שהדפסת הלקוטי-תורה היא גלוי מביאת המשיח, היו על יסוד דברי אדמו"ר הזקן מה שענה לאדמו"ר האמצעי — על דבריו שהרי כל ישראל מייחלים בכל יום לביאת המשיח (ר') לוי יצחק מבארדיטשוב הי' מרבה לספר ולדבר בזה וכו'²¹) — כשהשכלת המוח מאיר בפנימיות בלב זהו ביאת משיח הפרטי [האותיות — מסופקני, אבל התוכן ברור. מ"מ].

אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אמר על אדמו"ר האמצעי ואופן בטול²²: "איבערגעברענטע היי", היינו, שבחיצוניות נשאר ונראה כל הציור, אבל בפנימיות וכו'.

כ' אייר

לפנות ערב, לויטיו בטיולו, וחזר המאמר ד"ה שיר המעלות לדוד הנה מה טוב וכו', בהוספת החלק שהשמיט באמירתו בסעודת התנאים — לג' בעומר²³.

סיפר: בחורף תרמ"ח או תרמ"ט הי' אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע

(19) ראה גם סה"מ תקס"ח שם (ריש ע' תקנב): "שארית אותיות ראשית בהיפוך אתון".
 (20) ראה סה"ש תורת שלום ע' 237: "כידוע ממא' אדמו"ר נ"ע ע"פ ואת האלף ושבע מאות כו', שא' שבשנת תר"ג יבוא משיח, ולפי חשבון הדרוש הי' זה צ"ל בש' תר"ח .. וכשהגיע שנת תר"ח .. יצאו הלק"ת לאור בדפוס כו'".

(21) ראה גם סה"ש שם ריש ע' 203.

(22) ראה שם ע' 213.

(23) מאמר זה נזכר ברשימת מאמרי ודרושי אדמו"ר מוהריי"צ (בעריכת רבינו) דשנת תרצ"ב: "תנאים של בתו שיינא תי" (נמצא בקופיר, ולא נדפס לע"ע). — ולהעיר שבשנת תשכ"ב ("ויהי בשלושים שנה") אמר רבינו מאמר מיוחד על ד"ה זה (נדפס בסה"מ מלוקט ח"ד ע' רנא ואילך).

לומד דא"ח בביהכנ"ס לפני הצבור — לקו"ת, תניא, תו"א — אחרי תפלת ערבית, משך שעה או שתיים. סדר זה נמשך רק חורף אחד.

עוד סיפר: חדר א' וב' וכו'²⁴ — הי' אצל אדמו"ר הזקן בליאזני, אבל בליאדי לא היתה ישיבה קבועה כל העת. אצל אדמו"ר האמצעי — קשה לברר. אצל הצמח-צדק — היתה ישיבה גדולה, בליובאָויטש²⁵. אצל אאזמו"ר (אדמו"ר מהר"ש) — היו יושבים. בשנת תרנ"ד (לאחרי הסתלקות אדמו"ר מהר"ש בשנת תרמ"ג) — היו ג"כ יושבים²⁶.

לאנדוארוב. ערב שבועות.

נסענו למקוה לטרוקי. פגענו בנושא דליים מלאים מים, ואמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א: אַז מ'באַגעגענט וואַסער, זאגט דער בעל שם טוב: אַז מ'באַגעגענט וואַסער, זאל מען זאגען אַז דער בעל שם טוב זאגט, אַז דאס איז אַ סמן ברכה²⁷.

שבועות.

כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א אמר דא"ח כליל א' וליל ב' דשבועות²⁸ קודם מעריב. אמירת תקון — גם לא התחיל עדיין²⁹ (כך אמר באסרוי"חג).

סיפר: משנת תרס"ו הי' אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אומר דא"ח בסעודת יום ב' דשבועות. בהסעודה — לא היו סועדים עם אדנ"ע רק אנשים אחדים, קרובים וכו', וכל הנאספים רק באו לשמוע אמירת הדא"ח.

(24) ראה סה"ש תרצ"ו ע' 21 ובהערה 8. וש"נ.

(25) ראה "רשימת המאסר" — סה"ש תרפ"ז ע' 255.

(26) ראה לקו"ד ח"א קמד, ב. אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' קח. ע' שכד.

(27) נעתק גם ב"היום יום" — כא טבת (מ"ערוחה"ש תרצ"ב). הובא ונתבאר בשיחת ליל

א' דחגה"ס תשמ"ג ס"ט (התוועדויות תשמ"ג ח"א ס"ע 162 ואילך).

(28) נזכרו ברשימת מאמרי ודרושי אדמו"ר מהוריי"צ: ליל א' — ד"ה וספרתם לכם. ליל

ב' — ד"ה ויאמר משה אל העם אל תיראו (לא נדפסו לע"ע).

(29) ראה גם "רשימות" חוברת ה (יומן ב) ע' 22 (ובהנסמן שם): "תיקון שבועות הי' אומר

אדמו"ר נ"ע בדרך בנסיעתו להדאצ'ע".

ביום א' דשבועות בצהרים, אמר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א:
איך ועל דבר געבען אַ מתנה (את הסיפור דלקמן):

אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אמר לי (בחזיון לילה³⁰): כתיב³¹
"ובהנשא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים". בא ד' ואס זיינען
שייך דערצו, דארף זיין ד' עבודה "ובהנשא החיות מעל הארץ",
אויפהייבען דעם חיות פון ארציות, "ינשאו האופנים",
אויפגעהייבען ד' אופנים פון המשכת הברכה. זה הי' מענה אַף
אַקלאגען זיך³². (והמשיך כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א): ער (כ"ק אדנ"ע)
איז געוען זייער אויפגעלייגט. אמרתי לו: אַז מ'גייט אַועק פון דעם
עולם, פאַרגעסט מען אַף דעם עולם. וענני: אַסך איז מען אַליין
שולדיג. מ'זוכט צופיל דרכי הטבע. ובהנשא החיות וכו'. (וסיים כ"ק
מו"ח אדמו"ר שליט"א): והקיצותי, והנה השעה 7¹/₂.

ואח"כ אמר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א: הנני נותן זה במתנה
רק לך לבד. "ובהנשא החיות" — הן זהו תורה, ובמילא, הי"ז שייך
לכל, אבל פרטי הדברים (ע"ד החזיון וכו') — לך לבד.

*

ממכתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א

"ר' יהודה ליב, אחי כ"ק רבינו הגדול, הנקרא בפי כל דער
פעטער לייבעלע, נכנס פעם אל כ"ק אחיו רבינו הגדול, ומצא אותו
כי יושב אצל שולחנו, וגליוני נייר כתובים לפניו, ובידו הימנית אווז
העט, ובידו השמאלית מחזיק את ראשו, סימנים המראים על
התעמקות פנימית.

ויחכה כ"ק הרי"ל שעה ויותר, ובתוך כך התעורר כ"ק רבינו
הגדול, וירא את כ"ק אחיו עומד, ויאמר לו: הנה זה שבוע השלישי
שהנני מתבונן בכתיבת תיבה זו (והראה על הגליון הכתוב (מספר
התניא) שהי' מונח לפניו) אם לכותבה בוא"ו החיבור (כמו תיבת
ועיקרה ושרשה בפמ"א בתחלתו, והי' יכול לכתוב "ראשית העבודה

(30) ראה לקמן בסיום הקטע: והקיצותי כו'.

(31) יחזקאל א, יט (בהפטורת יום א' דחג השבועות).

(32) ראה גם שיחת ל"ג בעומר ה'שי"ת סט"ו (תורת מנחם — התועדויות ח"א ע' 66).

ושם, שהי' זה בקשר למצב הבריאות כו'.

עיקרה", וכתב "ועיקרה"³³), ואמר בזה"ל: אויף א וא"ו אין בינונים מאג מען אועקגעבען זעקס ואכען, און אויף דער זיעבטער ואך ועט וערען ליכטיג ממש מיט א אור עצמי. אויף יעדער אות החבור ואס עס איז אין ספר בינונים האב איך איבערגעטראכט דעם גאנצען ספר.

וסיים כ"ק רבינו הגדול נ"ע: הקב"ה משלם מדה כנגד מדה, ומדה כנגד מדה במדת א"ס ב"ה. בין איך בטוח בחסדו של א"ס ב"ה, אז דער וער עס ועט לערנען ספר זה כהלכתו, איז בכל זמן ובכל מקום ועט אים דער אור פנימי מחבר זיין צו א"ס ב"ה בעל הרצון והבחירה במצות מעשיות דוקא ובתורה בהבנת שכל אנושי.

[מכתב לחיים יצחק בונין. כ"ח תמוז. תרצ"ב³⁴]

ר' גרשון בער פֿאַהאַרער³⁵ הי' תלמיד מובהק של ר' הלל פֿאַריצער. בשיחה ע"ד משכילי החסידים — והי' בחורף תרנ"ד — הפליא אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע במעלת ר' שמואל בער באריסאָווער³⁶ ור' חיים בער וילענסקי³⁷, וסיים: און ר' גרשון דוב איז עפעס גאר אַנדערש. בא אים ארבעטען מוח ולב כאחד.

— פירוש המלות של שבח זה: מוח ולב זהו שכל ומדות. מדות הנולדים מן השכל, התגלותם אחרי התעלמות המוחין. אמנם זהו בחיצוניות הלב, שהמדות הם בהתפעלות ובמורגש. אבל בפנימיות הלב, הרי כל האור כמו שהוא במוח נמשך ג"כ בלב, והוא חבור המוח והלב, והמדות הן בלתי מורגשים. זהו פירוש המלות הנ"ל. —

ר' גרשון בער פֿאַהאַרער הנ"ל, כשהי' אצלי בביקור סוף תשרי תרנ"ח³⁸ — הי' כבד פה — סיפר:

(33) ראה גם מכתב רבינו באגרות-קודש ח"ה ע' רצה.

(34) קטע זה — העתיקו רבינו (בשינויים קלים) בפ"ע (ראה פאקסימיליא בקונטרס צדי"ק למלך ח"א ע' 119 — "מורשימותי", "כח' תמוז. צ"ב"), וחלקו נדפס גם באגרות-קודש ח"ב ע' קיד הערה 4. לקו"ש ח"ד ע' 1212 הערה 3.

(35) ראה אודותו — סה"ש תרפ"ה ע' 81 הערה 58. וש"נ.

(36) ראה אודותו — סה"ש תרצ"ו ע' 12 הערה 17. וש"נ.

(37) ראה אודותו — סה"ש תרפ"א ע' 14 הערה 18. וש"נ.

(38) ראה גם רשימת היומן של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מכ"ה תשרי — ב' מרחשון תרנ"ח ("התמים" ח"ה ע' לח ואילך).

פעם בסעודת נשואין בנוכחיות ר' הלל פֶּאֲרִיצֶער ור' בצלאל אַזְרִיצֶער³⁹, סיפר האחרון (ר' בצלאל) ששמע מר' אהרן סַטְרֶשֶׁלֶער⁴⁰ שסיפר, שפעם קרא אדמו"ר הזקן אותו ועוד ב' יושבים, וציום ללכת לקרעטשמע אחת קרובה ליֶאָנאוֹיץ על שמחת חתונה של בעה"ב חסיד, ואמר: תורה איז ג־טליך, וכולה רוחניות. ולכאורה מוקשה: מדוע מצוה הראשונה היא פרו ורבו? אלא היא הנותנת: להיותה אלק' ורוחניות, לכן גם דרכי' וסדרי' הם דרכי נועם. די מצוה הראשונה איז א איד דארף ועלין עס זאל זיין נאך א איד⁴¹.

מחג הסוכות תרמ"ג (תיכף אחר הסתלקות אדמו"ר מהר"ש ב"ג תשרי) הי' אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע אומר דא"ח ברבים. המאמר הראשון הי' ד"ה כתר יתנו לך⁴², שמדבר במעלת הנשמות בעלייתן אחרי היותן בגוף בעלמא דין⁴³. והי' לוקח פ"נ לקרוא אותן באוהל. לפעמים הי' גם מיישב על שאלות החסידים בעניניהם בגשמיות ורוחניות, אבל עם זה הי' משתמט את עצמו מעניני נשיאות, באמרו, כי תעודתו היא רק לחזור חסידות בלבד. ובסוף אלול תרנ"ג וראש-השנה תרנ"ד נראה תנועה אחרת, ומאז התחיל סדר הנשיאות⁴⁴.

אז מ'לייגט תפילין און מ'דאווענט מנחה⁴⁵ יעמאלט קאן מען פארשטיין חסידות.

[מכתב לר' הלל זלאטופולסקי מנ"א תרצ"ב]

ר' יצחק יואל ראָפּאָלאַויץ נעשה חתן ר' יוסף טומרקין, והוא צעיר לימים (בן ט"ז?). כעבור שנים אחדות נפטר ר' יוסף טומרקין, ור' יצחק יואל ראָפּאָלאַויץ נתכהן לרב⁴⁶. שכר הרבנות לא הספיק

(39) ראה אודותו — סה"ש תרפ"ה ע' 72 הערה 10. וש"נ.

(40) ראה אודותו — בית רבי ח"א רפכ"ו.

(41) ראה גם סה"ש תרפ"ה ס"ע 81 ואילך, ובהנסמן שם.

(42) נזכר במפתח המאמרים דשנת תרמ"ג, ולא נמצא לע"ע. — וראה שיחת ש"פ וירא

כ"ף מ"ח תשמ"ג סכ"ז (התועדויות תשמ"ג ח"א ע' 473), ע"ד השייכות ד"כתי יתנו לך" לענין הנשיאות.

(43) כנראה בשייכות להסתלקות אדמו"ר מהר"ש.

(44) ראה גם "רשימות" חוברת ד' (יומן א) ע' 19.

(45) כנראה הכוונה להתוכן הפנימי דהנחת תפילין ותפלת מנחה בעבודת האדם.

(46) ראה בית רבי ח"ג פ"י.

למחיתו ופרנסתו. נכנס ל"יחידות" לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, והתאונן על שאין לו פרנסה. וענה לו: פרנסה? — מלכות בעט פרנסה בא"ז. ז"א בעט פרנסה בא" מוחין בכלל און בינה בפרט. בינה בעט פרנסה בא חכמה. חכמה בעט פרנסה בא מקור הפרנסה — והחכמה מאין תמצא⁴⁷. והוסיף: זעהסט די זוהן? — והי' שעת שקיעת החמה — זי בעט אויך פרנסה ומקבלת... (שכחתי איזה תיבות. מ"מ). וסיים: ביז אין עלטער ועט דיר קיין פרנסה ניט פעלען.

*

מהנשאר בזכרוני סדר החתונה⁴⁸. לאנדוארוב.

כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א לא התענה ביום החופה⁴⁹. מסר להכלה — ע"י מוסיא תי' — שתאמר תילים (הרבה קאפיטלאך. איזה — איני יודע⁵⁰. מ"מ).

נוסח⁵¹ ההזמנות⁵² הועתק מהזמנות שלנו⁵³, שהועתקו משל כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א. בכולם הי' כתוב זמן החופה שעה החמישית בערב.

בשעה החמישית הלכו — הלוך ונגן — כל הנאספים, ובראשם כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א, לקבלת פנים אל האכסניא של המחותנים והחתן.

לקבלת פנים העמידו כבוד. קראו הכתובה — כתובה ע"י הרב מפוסטוב — עפ"י השאלה מכ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א שיינא כותבים במשפחתנו בשני יו"דין — קבלת קנין. חתימת העדים

(47) לשון הכתוב — איוב כת, יב. וראה לקו"ת פקודי ג, סע"ג ואילך. ובכ"מ.

(48) יום ג', יו"ד סיון תרצ"ב.

(49) להעיר שבמק"א (תורת מנחם — התוועדויות ח"ב ע' 252) סיפר רבינו שאדמו"ר מהוריי"צ התענה עד לאחר החופה אף שהיתה באיחור כו'. ואולי הכוונה שלא אכל, אף שגם לא התענה כיון ששתה.

(50) להעיר, שעל יסוד זה הורה רבינו שהכלה תאמר את כל התהלים, וממילא יהיו בזה גם מזמורים הנ"ל (אגרות-קודש ח"ה ע' פז. ספר המנהגים חב"ד ע' 75).

(51) לכמה ענינים דלקמן — ראה גם שיחת ש"פ וישלח, י"ד כסלו תשי"ד.

(52) נדפסו באגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' תיח ואילך.

(53) נדפסו באגרות-קודש שם ע' קנו ואילך.

(הרבנים ר' לייב שייניץ ור"ג וילענסקי נ"י). הנאספים שתו "לחיים", אבל לא המחותנים (עפ"י דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א שכן יעשו).

לאחרי הקבלת פנים הלכו ביחד עם החתן — בנגונים — חזרה. הושיבו את החתן ואביו (בתחלה גם כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א) בחדר מיוחד. חכו בחופה לבוא ר' חיים עוזר גראדזענסקי נ"י, שבא לערך בשעה 9.

הוליכו את החתן — כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א אבי החתן וכו' — לבִּאֲדַעְקֵעֶנְיִשׁ. משם — כשהבדלות בווערות בידי המחותנים וכו', וגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א נשא אחת — כנגן נגון אדמו"ר הזקן הידוע (ד' פֶּעֶל), הוליכו את החתן והעמידוהו תחת החופה. חזרו למקום מושב הכלה, ויובילוה ג"כ בהבדלות ובנגון הנ"ל אל תחת החופה — החופה תחת כפת השמים⁵⁴.

הקידושין — בטבעת של זהב דוקא⁵⁵. כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א צוה שיגררו מקודם הפרָאָבֶע⁵⁶. החתן — ציווהו שיפשוט שעונו, זאָפּאַנקעס⁵⁷, ואם יש אצלו עוד איזה שוה כסף (ארנקי וכו') — שלא יהיו אצלו בעת הקידושין. גם התירו קשר עניבתו [כמדומני בחתונתי פתחו ג"כ הפּאָדטִישקעס⁵⁸. מ"מ].

שושבינין — הורים מב' הצדדים. סבוב הכלה עם השושבינין מסביב לחתן. ברכה. קריאת הכתובה. שאר הברכות [כל הברכות אמרם כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א כל ז' ימי המשתה]. שבירת הכוס למז"ט — אותו שבו קדשו — כמדומה, אחר קריאת הכתובה⁵⁹. הכוס שתה משה אהרן נ"י.

אח"כ — הלכו חזרה אל הבית (איני זוכר אם ג"כ בנגון), ובראש — חתן וכלה. המחותנים עם הזוג נכנסו לחדר האוכל, ששם שתו חתן וכלה תה (בחתונתי הקפיד כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א

(54) ראה תורת מנחם — התוועדיות ח"ב ע' 246. וש"נ.

(55) ראה תורת מנחם שם ריש ע' 253. וש"נ.

(56) = חותמת־מבחן ע"ד סוג הזהב.

(57) = רכס שרוולית (cuff links).

(58) = כתפיות (שלייקעס).

(59) לכאורה הכוונה, שמיד אחר קריאת הכתובה (קודם שאר הברכות) שברו הכוס שבו קדשו (ברכת "המקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין"), ושאר הברכות אמרו על כוס נוסף (שאליו מזגו היין מהכוס שבו קדשו).

למזוג כוס חמין בעצמו להחתן וכלה. מ"מ). ציוה כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א שישתמטו אחד אחד מן החדר, שישארו החתן וכלה לבדם.

מפני כהנ"ל התחילה הסעודה בשעה מאוחרת ביותר. ואמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א: כיון ששני ברירות בדבר, או שיקצרו בסעודה ביותר (כיון שעלות השחר הוא לערך בשעה ב' אחר חצות), או להאריך — שיאריכו בסעודה עד אור היום. המחותן — ברך ברכת המזון. כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א — אמר שבע הברכות. שתו הכוס אף שהאיר כבר היום.

יום ד' אחה"צ — סעודה. הסעודה נמשכה עד קרוב לחצי הלילה. ברכת המזון — גיסו⁶⁰ נ"י. ברכות — כ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א.

לא בכל יום ויום משבעת ימי המשתה היו שבע ברכות.

בש"ק לילה — נכנסו אחדים להשלים למנין י', וברכו ברכת המזון ושבע ברכות. בש"ק אחה"צ — סעודה גדולה.

(60) הרה"ג הרה"ח ר' שמרי' גורארי' ז"ל (ראה אודותו סה"ש תרפ"ב ע' 28 הערה 2. וש"נ).